

บทที่ 5

สรุปอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การพัฒนาการดำเนินชีวิตโดยวิถีอนุตตรธรรม กรณีศึกษา : สถานธรรมไท่เจิง อำเภอ บางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก เป็นการวิจัยแบบเชิงกึ่งทดลอง (Quasi-experimental research) แบบกลุ่มเดียววัดผลก่อนและหลังการทดลอง สรุปผลการวิจัยนำเสนอ ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายของการวิจัย
2. สมมติฐานการวิจัย
3. วิธีดำเนินการวิจัย
4. สรุปผลการวิจัย
5. อภิปรายผลการวิจัย
6. ข้อเสนอแนะ

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาประเด็นดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาระบบของวิถีอนุตตรธรรม
2. เพื่อศึกษาผลของการพัฒนาตามวิธีการปฏิบัติวิถีอนุตตรธรรมของสมาชิกสถานธรรมไท่เจิง ใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านอารมณ์ ด้านสังคม ด้านสุขภาพ และด้านเศรษฐกิจ

สมมติฐานการวิจัย

สมาชิกสถานธรรมไท่เจิงที่เข้ารับการปฏิบัติธรรมตามวิถีอนุตตรธรรม จะมีผลทางด้านอารมณ์ ด้านสังคม ด้านสุขภาพ และด้านเศรษฐกิจ ก่อนและหลังการรับธรรมแตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 เป็นการศึกษาเอกสารโดยศึกษาแนวคิดทฤษฎีการพัฒนา หลักธรรมของวิถีอนุตตรธรรม จากนั้นวิเคราะห์เนื้อหาตามจุดมุ่งหมายการวิจัยที่กำหนดกรอบความคิดการวิจัยไว้ และสังเคราะห์เนื้อหา ประมวลผล เรียบเรียงผลการศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 เป็นการศึกษาภาคสนามด้วยการอบรมรับหลักธรรมตามวิถีอนุตตรธรรม ให้แก่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 27 คน ที่สุ่มตัวอย่างแบบง่าย โดยเก็บข้อมูลด้วยเครื่องมือที่สร้างขึ้น ก่อนและหลังการรับธรรม จากนั้นได้จัดการประชุมเวทีสนทนาธรรมและเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์หลังการสนทนาธรรมอีกครั้งหนึ่ง

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลประกอบด้วย แบบสอบถามความคิดเห็น ผลการปฏิบัติธรรม ใน 4 ด้าน คือ ด้านอารมณ์ ด้านสังคม ด้านสุขภาพ และด้านเศรษฐกิจ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งผ่านการตรวจสอบคุณภาพ เครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญโดยการวัดค่าตรงกับความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ เมื่อเก็บ ข้อมูลครบถ้วนสมบูรณ์แล้วนำมาวิเคราะห์ผลด้วยสถิติ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานด้วย t-test ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเอกสารและการเสวนาธรรมใช้ วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ตามแนวการสัมภาษณ์และวิธีการหลักปรัชญาปีโต

สรุปผลการวิจัย

การพัฒนาการดำเนินชีวิตโดยวิถีอานุตตรธรรม : กรณีศึกษาสถานธรรมไท่เจิ้ง อำเภอ บางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและใช้แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับผล การปฏิบัติธรรมของสมาชิกสถานธรรมไท่เจิ้ง จำนวน 27 คน ก่อนและหลังการรับธรรม และ จัดเวทีสนทนาธรรม เพื่อให้ได้ความคิดเห็นที่ครอบคลุมประเด็นต่างๆ ตามกรอบความคิดการวิจัย ผลการวิจัยสรุปดังนี้

1. ผลการศึกษาาระบบวิถีอานุตตรธรรมของสถานธรรมไท่เจิ้ง

การเผยแพร่หลักธรรมของวิถีอานุตตรธรรมเข้ามาสู่สังคมตำบลบางกระทุ่ม อำเภอ บางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 โดยรูปแบบความเชื่อพุทธศาสนาฝ่าย มหายานจากจีนใต้หวัน ด้วยปรัชญาความเชื่อที่ว่า การช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ร่วมโลกให้รอดพ้น จากความทุกข์ ซึ่งหลักธรรมของอานุตตรธรรม ได้แก่ การปฏิบัติตามศีลห้าของพุทธศาสนาอย่าง เคร่งครัดเพื่อใช้เป็นแนวทางไปสู่นิพพาน สำหรับวิธีการปฏิบัติธรรมตามระบบวิถีอานุตตรธรรม มีขั้นตอนดังนี้

1) การเข้าเป็นสมาชิกธรรมสถานไท่เจิ้ง และสมัครใจรับหลักธรรมของอานุตตร ธรรม ซึ่งใช้เวลา 3 เดือนขึ้นไป

2) หลักธรรมคำสอนของอานุตตรธรรม ประกอบด้วย 22 ข้อ เนื้อหาด้านคล้ายคลึง กับหลักธรรมของพุทธศาสนา

3) การปฏิบัติธรรมของสถานธรรมไท่เจิ้ง เน้นกิจวัตรสำคัญคือการไหว้พระ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยสมาชิกจะไหว้พระตอนเช้า ก่อนรับประทานอาหารเช้า ก่อนการบรรยาย ตอน ค่ำหรือเมื่อจะออกจากสถานธรรมและเมื่อกลับมาถึงสถานธรรม ซึ่งในการไหว้พระนั้นจะกราบที่ พื้น จำนวน 19 ครั้ง การกราบแต่ละครั้งมุ่งให้การคารวะพระพุทธรูป พระโพธิสัตว์ ผู้มีพระคุณ และอานุตตรธรรม

สรุปได้ว่า การปฏิบัติธรรมตามแนวทางวิถีแห่งอนุตตรธรรมนั้น สอดคล้องกับหลักธรรมแห่งพระพุทธศาสนา โดยมุ่งเน้นการพัฒนา กล่อมเกลาจิตใจสมาชิกธรรมให้มีคุณธรรม และเชื่อว่าหากบุคคลมีการพัฒนาจิตใจดีขึ้นย่อมนำไปสู่สังคมที่มีความสุขสงบ และทำให้ชาติบ้านเมือง สังคมโลกมีความมั่นคง มั่งคั่ง น่าอยู่ เป็นโลกที่มีสันติสุขและสันติภาพอย่างแท้จริง

2. ผลการพัฒนาตามวิธีการปฏิบัติวิถีอนุตตรธรรมของสมาชิกสถานธรรมไท่เจิ้ง

ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกสถานธรรมไท่เจิ้งที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง 27 คน เพศหญิงมากกว่าเพศชาย กล่าวคือ เพศหญิง ร้อยละ 63.0 เพศชาย 37.0 โดยส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 31-59 ปี ร้อยละ 40.7 ส่วนการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 44.4 สำหรับด้านอาชีพนั้น พบว่า อาชีพรับจ้างและอาชีพค้าขายอยู่ในสัดส่วนใกล้เคียงกัน คือ ร้อยละ 29.6

2.1 ผลการพัฒนาตามวิถีอนุตตรธรรมของสมาชิกสถานธรรมไท่เจิ้งก่อนการรับธรรม

ผลการวิจัยพบว่า ก่อนการรับธรรมสมาชิกธรรมไท่เจิ้งมีผลการปฏิบัติธรรมด้านอารมณ์ระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.31$, S.D. = 0.39) ด้านสังคมนระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.35$, S.D. = 3.50) ด้านสุขภาพระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.32$, S.D. = 0.42) และด้านเศรษฐกิจระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.63$, S.D. = 0.35)

2.2 ผลการพัฒนาตามวิถีอนุตตรธรรมของสมาชิกสถานธรรมไท่เจิ้งหลังการรับธรรม

ผลการวิจัยพบว่า หลังการรับธรรมสมาชิกสถานธรรมไท่เจิ้งมีผลการปฏิบัติธรรมด้านอารมณ์ระดับมาก ($\bar{X} = 3.84$, S.D. = 0.50) ด้านสังคมนระดับมาก ($\bar{X} = 3.97$, S.D. = 0.45) ด้านสุขภาพระดับมาก ($\bar{X} = 3.90$, S.D. = 0.77) มีเพียงด้านเศรษฐกิจที่อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.84$, S.D. = 0.30)

2.3 การเปรียบเทียบผลการพัฒนาตามวิถีอนุตตรธรรมก่อนและหลังการรับธรรม

ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกสถานธรรมไท่เจิ้งมีผลการปฏิบัติธรรมตามวิถีอนุตตรธรรม ด้านอารมณ์ ด้านสังคม ด้านสุขภาพ และด้านเศรษฐกิจแตกต่างกัน โดยหลังการรับธรรมมีผลการปฏิบัติธรรมมากกว่าก่อนการรับธรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2.4 สรุปผลการเสวนาธรรม

การจัดประชุมเวทีสนทนาธรรม 2 ครั้ง ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเชื่อถือในหลักธรรมคำสอนและนำไปปฏิบัติธรรมตามแนววิถีอนุตตรธรรม โดยระบุว่า หลังการปฏิบัติธรรม มีสภาพอารมณ์และความตั้งใจทำสิ่งดีตามหลักคุณธรรมแปด ทำให้จิตใจตนเองมีความสุขสงบ มีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้างดีขึ้น มีความสามารวมกาย วาจาใจ ละอายต่อบาป และเมื่อจิตใจมีความผ่องแผ้วมากขึ้น จึงทำให้ความตั้งใจประกอบภารกิจการงานดีขึ้น ลดความขัดแย้งในครอบครัวและเพื่อนร่วมงาน มีความสามารวมกายต่อสิ่งชั่วร้าย สิ่งเหล่านี้ทำให้สภาวะเศรษฐกิจของตนเองดีขึ้น จึงสรุปได้ว่าหลักธรรมคำสอนและการปฏิบัติตามวิถีอนุตตรธรรม ทำให้กลุ่มตัวอย่าง

มีความเปลี่ยนแปลงด้านอารมณ์ สังคม สุขภาพและเศรษฐกิจ โดยมีข้อเสนอแนะว่าวิทยากรควรอธิบายและยกตัวอย่างหลักธรรมด้วยการสื่อสารที่เข้าใจง่าย และให้มีเวลาบรรยายธรรมมากขึ้น

การอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย การพัฒนาการดำเนินชีวิตโดยวิถีอานุตตรธรรม กรณีศึกษา : สถานธรรมไท่เจิง พบว่าสมาชิกสถานธรรมมีผลการปฏิบัติธรรมหลังการรับหลักธรรม ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านอารมณ์ ด้านสังคม ด้านสุขภาพ และด้านเศรษฐกิจ มากกว่าก่อนการรับหลักธรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นั้น ปัจจัยนำเข้าสำคัญที่ช่วยให้สมาชิกสถานธรรมสามารถพัฒนาการดำเนินชีวิตน่าจะเป็นผล มาจาก

1. ด้านเนื้อหาการสอนของหลักธรรม ได้แก่ เน้นการปฏิบัติตามศีลห้าของพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด เพื่อให้เป็นแนวทางไปสู่นิพพาน ซึ่งแม้ว่าปรัชญาของวิถีอานุตตรธรรมจะเป็นพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน แต่โดยพื้นฐานของหลักธรรมแบบมหายานก็มีปรัชญาแนวคิดเดียวกันกับแบบหินยานที่ชาวไทยคุ้นเคยและยึดถือปฏิบัติมานานหลายชั่วอายุคน จะแตกต่างกันเพียงแค่วัตถุปฏิบัติเท่านั้น ดังนั้นเนื้อหาการสอนของวิถีอานุตตรธรรมจึงเรื่องใกล้ตัวที่ชาวไทยพุทธคุ้นเคยและปฏิบัติได้โดยง่าย ดังจะเห็นจากผลการปฏิบัติธรรมด้านอารมณ์หลังการรับธรรมของสมาชิกสถานธรรมที่ระบุว่า การรู้จักปฏิบัติตามหลักคุณธรรมแปด ซึ่งในฝ่ายหินยานเรียกว่า มรรคแปด ด้านความละเอียดรอบคอบที่สูงที่สุดกว่าด้านอื่นๆ รวมทั้งผลวิจัยที่พบว่า การรู้จักหลักธรรมทุกข สมุทัย นิโรธ และมรรค ของสมาชิกสถานธรรมหลังการรับธรรมมีคะแนนเฉลี่ยแตกต่างจากก่อนการรับธรรมมากที่สุด อธิบายได้ว่า เนื้อหาการสอนของอานุตตรธรรมทำให้สมาชิกสถานธรรมมีความเข้าใจอย่างถ่องแท้ จึงส่งผลให้การปฏิบัติธรรมหลังการรับธรรมมากขึ้น

นอกจากนั้นสภาพสังคมไทยโดยเฉพาะในชนบทนั้น มีความสมานฉันท์ เอื้ออาทรย์ ถ้อยทีถ้อยอาศัย และยังมีน้ำใจไมตรีต่อกันอยู่มาก วิถีชาวพุทธแบบดั้งเดิมยังคงพบเห็นได้อยู่เสมอๆ ในสังคมอำเภอบางกระทุ่ม อันเนื่องมาจากความศรัทธาและเชื่อมั่นในบวรพุทธศาสนาเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว กอปรกับเมื่อสมาชิกธรรมได้รับการอบรมสั่งสอนตามวิถีอานุตตรธรรมที่เคร่งครัด ด้วยการรักษาศีลและการบำเพ็ญบุญด้วยการกราบไหว้พระโพธิสัตว์และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จึงทำให้ผลการปฏิบัติธรรมด้านสังคมหลังการรับธรรมดีขึ้นกว่าก่อนการรับธรรมอย่างเห็นได้ชัดจากผลการปฏิบัติธรรมด้านสังคมมากที่สุดคือ การบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ยำเกรงและไม่ล่วงเกิน ยังรวมไปถึงการเคารพครูอาจารย์เชื่อฟังตั้งใจศึกษา การมีความสัตย์จริงใจต่อเพื่อน และความสมานฉันท์ต่อเพื่อนบ้าน สิ่งเหล่านี้เป็นการสะท้อนให้เห็นว่าเมื่อสมาชิกสถานธรรมมีความเข้าใจกับเหตุหรือปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาในชีวิตของเขา โดยมีหลักธรรมเป็นเครื่องช่วยในการมองโลก มองตน จึงเกิดปัญญาและคิดหาวิธีจัดการกับปัญหานั้นได้อย่างไม่เบียดเบียนหรือทำลายผู้อื่น ส่งผลให้ผลการปฏิบัติธรรมด้านอารมณ์ และด้านสังคมอยู่ในระดับมาก ในที่สุด

2. ด้านวิธีการปฏิบัติธรรมของสถานธรรมไท่เจิ้ง จะเห็นว่า การปฏิบัติธรรมของสถานธรรมแห่งนี้ จะเน้นพิธีกรรมทางศาสนา อาทิ การกราบไหว้พระพุทธรูป พระโพธิสัตว์ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และพระอาจารย์นั้น ต้องทำถึง 19 ครั้ง รวมไปถึงบทสวด เครื่องสักการะต่างๆ ที่จัดวางไว้ในสำนักธรรมล้วนมุ่งให้เกิดความเลื่อมใส ศรัทธา ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสมาชิกสถานธรรม ซึ่งในเรื่องนี้ หากวิเคราะห์เปรียบเทียบกับวิถีทางโลกย์ วิธีการปฏิบัติธรรมตามรูปแบบวิถีอุนุตตรธรรมเปรียบได้กับการจัดกิจกรรมเพื่อปรับปรุงพฤติกรรมอย่างมีขั้นตอนในการฝึกฝนเพื่อปรับปรุงพฤติกรรม กล่าวคือ การเริ่มต้นจากการรับหลักธรรมก็เสมือนหนึ่งกับการทำความเข้าใจกับความเป็นไปของชีวิตและปัญหาที่ตนเองประสบอยู่ การสวดมนต์ บำเพ็ญบุญ ก็เสมือนหนึ่งกับการสร้างอารมณ์ให้เกิดความรู้สึกอยากแก้ปัญหาและจัดการกับปัญหาได้ตามมรรควิธีแห่งอุนุตตรธรรม ดังนั้นเมื่อบุคคลเข้าไปปัญหาของตนเองและคิดหาทางออก ย่อมทำให้บุคคลเกิดการพัฒนาการดำเนินชีวิต โดยผลการวิจัยเป็นสิ่งยืนยันคำกล่าวนี้ได้ คือ ผลการปฏิบัติธรรมด้านสุขภาพของสมาชิกสถานธรรมหลังการรับธรรมมากกว่าก่อนการรับธรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะในเรื่องการรู้จักชำระจิตใจให้ผ่องแผ้ว รอบคอบสำรวม ลดละโลกิโรธหลง รวมทั้งผลการปฏิบัติธรรมด้านเศรษฐกิจของสมาชิกสถานธรรมหลังการรับธรรมที่พบว่า มีความเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากได้แก่ ความมีเงินมาในงวดอยู่ในระดับน้อย

ในอีกมุมมองหนึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับวิถีทางโลกย์คือ การสวดมนต์ กราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่กำหนดให้ทำมากถึง 19 ครั้ง นั้น ด้วยวิธีนี้อาจทำให้เกิดสมาธิและมีจิตใจที่สงบนิ่ง ซึ่งเปรียบเสมือนกับความตั้งใจและการฝึกฝนให้มีการจัดการทางด้านอารมณ์อย่างมีระบบ ระเบียบ หากบุคคลมีความนิ่ง มีสติย่อมทำให้ช่วยจัดการกับปัญหาและสถานการณ์ต่างๆ ที่เข้ามากระทบอย่างลุล่วงไปได้ รวมทั้งความเข้าใจในวิถีสงสารตามหลักพุทธศาสนาย่อมทำให้บุคคลสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงหรือความผันผวนในชีวิตได้ดีขึ้นกว่าเดิม ดังผลการวิจัยที่เห็นได้ชัดเจนจากผลการปฏิบัติธรรมด้านเศรษฐกิจหลังการรับธรรมที่ดีขึ้นในด้านการใช้จ่ายเหมาะสม ความเป็นคนมักน้อย สันโดษ และชีวิตมีความปลอดภัยอย่างมีคุณภาพชีวิตที่ดี

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา

1.1 จากผลการวิจัยที่พบว่า หลังการรับธรรมสมาชิกสถานธรรมไท่เจิ้งมีผลการปฏิบัติที่ดีขึ้น แสดงให้เห็นว่าหลักธรรมของวิถีอุนุตตรธรรมสามารถช่วยให้บุคคลปรับเจตคติในการมองโลก มองตน และนำไปสู่การพัฒนาพฤติกรรมการดำเนินชีวิตที่ดี จึงควรสนับสนุนให้มีการเผยแพร่หลักธรรมของวิถีอุนุตตรธรรมให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

1.2 ควรมีการพัฒนาพระอาจารย์ หรือวิทยากร เผยแพร่หลักธรรมให้มากขึ้น ทั้งในแง่ปริมาณ เช่น การอบรมวิทยากรเผยแพร่ธรรมให้มีจำนวนมากขึ้น และในแง่คุณภาพ เช่น ควรฝึกฝนเทคนิคการถ่ายทอดหลักธรรมให้แก่พระอาจารย์และวิทยากรที่มีอยู่เดิม กล่าวคือการพัฒนาให้ท่านมีลีลาการบรรยายธรรมที่เข้าใจง่าย น่าสนใจและด้วยภาษาการสื่อสารทันสมัย ซึ่งหากการทำให้ธรรมเป็นเรื่องที่เข้าใจและเข้าถึงได้ง่าย ก็จะทำให้บุคคลทั่วไปสนใจฝึกฝนวิถีนุตตรธรรมมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

ควรศึกษาผลของการพัฒนาตามวิถีนุตตรธรรม โดยมี กลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม เปรียบเทียบกัน พร้อมทั้งติดตามผลหลังการฝึกปฏิบัติธรรมไปสักระยะหนึ่ง เพื่อให้เห็นความเปลี่ยนแปลงได้ชัดเจนขึ้น

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Pibulsongkram Rajabhat University